

BRACA MILADINOVCI I DR. FRANJO RAČKI

Makedonski pesnik i folklorist Konstantin Miladinov (Struga, 1830 — Carigrad, 1862) boravio je na poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera od sredine septembra 1860. do sredine jula 1862. u Hrvatskoj, u Đakovu i Zagrebu, redigujući i vodeći brigu oko štampanja prve velike zbirke makedonskih narodnih pesama. Te su pesme sakupili uglavnom braća Dimitrije (Struga, 1810 — Carigrad, 1862) i Konstantin Miladinov. Strossmayer je pružio Konstantinu gostoprимstvo i finansirao štampanje zbirke makedonskih pesama.¹

Za vreme boravka u Hrvatskoj Konstantin Miladinov je imao priliku da stupi u vezu sa znatnim brojem hrvatskih intelektualaca, naročito s onima koji su bili bliski krugu Strossmayerovih saradnika i prijatelja. Među njih je spadao i vršnjak Konstantinov dr. Franjo Rački.

U ovom prilogu iznosim ono što mi je poznato o interesovanju Franje Račkoga za braću Miladinovce i naročito o vezama Račkoga s Konstantinom Miladinovim.

1.

U članku dr. Franje Račkoga *Grčka crkva i narod bugarski*, objavljenom u više nastavaka u »Zagrebačkom katoličkom listu«, uzgredno se u broju 51. od 19. prosinca 1861. daje vest da »mladog Bugarina poznatog s narodnih pjesama u Zagrebu, ljetos izdatih, Konstantina Miladinovaca, glasi se, stiže ista sudbina (= dopade zatvora) čiem postavi nogu na zemlju posvetjenu krvlju svojih otaca«.

U prilog prikaza teškog stanja slovenskog (kod Račkoga: bugarskog) stanovništva u Turskoj u verskom pogledu i nasilja carigradske patrijaršije — Fanara, Rački donosi prevod jedne pesme iz zbirke braće Miladinovaca: *Stojan i patrik* (br. 81, str. 113—115) i time daje prvi prevod na hrvatski jezik jedne pesme iz zbirke Miladinovaca. Ta je pesma inače bugarska, a ušla je u zbirku Miladinovaca — kako se to iznosi u drugoj tački ovog priloga — u toku završnih radova redigovanja zbirke u Zagrebu.

¹ Dr. Haralampje Polenaković, *Studii za Miladinovci*, Skopje 1973, 19—20, 23—26.

Istakavši činjenicu da je reč o bugarskoj pesmi, taj sam prevod Račkoga ocenio kao »prevodot e veren, a upotreben e vo raspravata kako dokumentacija za negativniot stav na cargradskata patrijaršija protiv bugarskata, trnovskata patrijaršija«.² Uz svoj prevod Rački je dao komentar: »Ova pjesma ide u prvo doba zavojštene Bugarske Turčinom, ali poslije padnutja Carigrada.« S tim komentarom Rački nije imao sreće, jer je pesma nastala upravo u godinama najoštrijih raspi oko samostalnosti bugarske crkve pedesetih-šezdesetih godina prošloga veka u istočnoj Bugarskoj. To je u nauci potvrđeno već 1887. i ponovljeno u predgovoru trećeg izdanja zbirke braće Miladinovaca, koje je priredio M. Arnaudov, 1942, LXVI.

Željao da prigrabi svu vlast nad crkvom u Bugarskoj, carigradski patrijarh savetuje sultana da izvrši pogrom nad hrišćanima u Bugarskoj:

*Caru, čestiti padišo!
Zar ti ja caru ne rekoħ:
Da sve starije poturčiš,
I da jim djetcu porobiš,
Popove da jim pokolješ,
Vladike da jim povješaš ...*

Tek će se tada narod smiriti, a patrijarh će poslati svoje sveštenike u Bugarsku.

Preuzimajući ovu bugarsku »narodnu« pesmu iz moskovskog časopisa »Russkaja beseda« (1858, 58-61) za svoju zbirku makedonskih narodnih pesama, Konstantin Miladinov je izvršio ozbiljnu intervenciju u smislu izbegavanja napada (što se inače jasno nazire u pesmi) na tursku vlast.³

2.

Veoma korisne podatke o sudbini zbirke makedonskih narodnih pesama braće Miladinovaca sadrže četiri pisma bugarskog folkloriste Vasil D. Čolakova, upućena krajem 1861. i početkom 1862. dr. Franji Račkome. Ta se pisma čuvaju u Historijskom arhivu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, XII A 112/1-4. Njih sam obilato iskoristio u studiji *Braćata Miladinovci i Vasil D. Čolakov* (1962), koja je izišla 1973.⁴

Vasil D. Čolakov je bio prijatelj braće Miladinovaca. S Konstantinom se družio za vreme studija od 1857. i dalje u Moskvi, a Dimitrija je upoznao 1858. u Kukušu, gdje je makedonski preporoditelj

² Ibid, str. 111; videti i Aleksandar Spasov: *Prevodi na Franjo Rački i August Senoa od Zbornikot na Miladinovci*, »Razgledi« Skopje, br. 19, 1954, 15, koji nije primetio da je reč o bugarskoj pesmi.

³ Polenaković, Ibid, 226—233.

⁴ Polenaković, Ibid, 175, 196—205, 214—223.

uvodio narodni jezik u škole, a crkvenoslovenski u bogoslužbu, vodeći široko razvijenu akciju na buđenju narodne svesti i oslobađanju od silnoga grčkoga kulturnog upliva. U svom burnom životu Čolakov se u jednom periodu opredelio za uniju Bugara s rimskom crkvom, i tako se godine 1861. i 1862. našao u Zagrebu. Od jeseni 1860. do sredine jula 1861. nalazio se u Đakovu i Zagrebu kao gost biskupa Josipa Jurja Strossmayera makedonski pesnik i folklorist Konstantin Miladinov. U Hrvatsku je na Strossmayerov poziv došao iz Moskve s namerom da u Zagrebu štampa zbirku makedonskih narodnih pesama, koje je po Makedoniji sa saradnicima skupljao Dimitrije Miladinov, a pomagali mu brat Konstantin i makedonski pesnik Rajko Žinzifov. Štampanje zbirke braće Miladinovaca finansirao je — kako spomenusmo — Strossmayer. Ta posveta biskupu Strossmayeru istaknuta je u knjizi na uvodnom mestu.

U nauci je na osnovu jedne izjave Strossmayera poznato da je rukopis makedonskih narodnih pesama — koje mu je dao na uvid Konstantin prilikom prvog susreta u Beču, gde se Strossmayer nalazio kao član Državnog saveta — bio napisan grčkim alfabetom, u raznim makedonskim govorima. Na Strossmayerovu sugestiju da se makedonske narodne pesme štampaju ćirilicom, čime bi se postigao veći uspeh u borbi protiv jelinizacije u Makedoniji, Konstantin Miladinov je ceo posao oko transkripcije rukopisa izvršio u toku septembra i decembra u Beču i kao biskupov gost u Đakovu 1860. Tada je sastavio i prvi makedonsko-hrvatski rečnik, sa oko dve hiljade reči, namenjen kao dodatak zbirki makedonskih narodnih pesama.

Početak januara 1861. objavljen je u zagrebačkim novinama (a nešto kasnije i u mnogim drugim) »oglas«-poziv za pretplatu na zbirku narodnih pesama braće Miladinovaca, a rukopis predan za štampanje u štampariji Ljudevita Gaja. U međuvremenu je došlo do izvesnog zastoja i promene štamparije, tako da je zbirka braće Miladinovaca objavljena 24. juna 1861. u štampariji A. Jakića.⁵

U vreme svoga boravka u Đakovu, a naročito u Zagrebu, makedonski pesnik i folklorist Konstantin Miladinov imao je mogućnost da upozna deo hrvatskih intelektualaca, posebno one koji su bili bliski Strossmayeru. Pripadao je tu, između ostalih, i dr. Franjo Rački. Od Konstantina Miladinova Rački je dobio tada neke materijale, koje je u Makedoniji sakupio Dimitrije Miladinov i poslao ih bratu da ih iskoristi. Uz to je Rački upotrebio i jedan sitan prilog Konstantina Miladinova iz 1860, objavljen na makedonskom jeziku u studentskom časopisu »Bratski trud«, koji je uređivao makedonski pesnik Rajko Žinzifov u Moskvi.

Dragocene podatke o vezama Miladinovci—Rački sadrže — kao što rekoh — spomenuta četiri pisma V. D. Čolakova upućena dr. Franji Račkome.

U prvom pismu od 30. XI. 1861. Čolakov obaveštava Račkoga da je izložen progonima, jer se u nekom svome napisu izjasnio za uni-

⁵ Polenaković, *Ibid.*, 109.

ju Bugara s rimskom crkvom. Moli za finansijsku pomoć. Pre toga pomogao ga je Strossmayer sa 50 forinta.

Za problem koji nas interesuje značajno je drugo pismo od 24. XII. 1861. u kojemu Čolakov moli Račkoga da se preduzmu koraci za oslobodjenje Konstantina Miladinova iz carigradskog zatvora. On je spreman: »Az bih derzŋl da sja ob'rna s najpokorna molba k'm Preuzvišenago G. Biskupa, da umoli G. Barona Prokeša v Carigrad, da se pogriži za mirnite dva Bugare (Konstantin i Dimitrije Miladinov) ako da znaeh na verno, če i do sega ne sa osvobodeni.«

Sugerirajući preko Račkoga Strossmayeru da interveniše kod austrijskog internuncija u Carigradu Prokeša radi oslobađanja braće Miladinovaca, Čolakov očito nije znao da je biskup Strossmayer davno pre ovoga Čolakovljeva pisma već 29. oktobra 1861. pisao austrijskom ministru inostranih poslova, moleći ga da preduzme mere za oslobodjenje Konstantina Miladinova iz zatvora, i da je ovaj odmah naložio austrijskom internunciju Prokešu u Carigrad da interveniše na odgovornom mestu kod Visoke Porte. Kako je poznato, akcija biskupa Strossmayera kod odgovornih ličnosti austrijske diplomatije nije urodila plodom. Ubrzano je, doduše, isleđenje uhapšenika, ali do suđenja nije ni došlo, jer su oba brata umrla u januaru 1862. u bolničkom zatvoru u Carigradu.

U trećem pismu od 7. II. 1862. Čolakov iskazuje svoje žaljenje zbog toga što od Račkoga nije dobio odgovor na svoja dva pisma. No pošto je odnegde doznao da je biskup Strossmayer intervenisao kod austrijskoga diplomatskog predstavnika u Carigradu za braću Miladinovce, Čolakov mu zahvaljuje na intervenciji. Strahujući da su možda nedovoljne mere koje je preduzeo Strossmayer za oslobađanje Miladinovaca, Čolakov smatra korisnim da saopšti Račkome vesti o hapšenju Miladinovaca, koje je dobio s raznih strana od poznanika.

Najznačajniji podaci, koje sadrže pisma Čolakova Račkome, nalaze se u četvrtom pismu od 12. aprila 1862. Ti podaci, između ostalog, u znatnoj meri osvetljavaju pitanje današnjeg naslova zbirke braće Miladinovaca. To objašnjavaju i neka odstupanja u definitivnom izdanju zbirke braće Miladinovaca od planiranog sadržaja najavljenog u »oglasu«-pozivu za pretplatu na zbirku narodnih pesama braće Miladinovaca.

Na stranicama 196—205 svoje knjige *Studii za Miladinovci* doneo sam celo to pismo Čolakova u faksimilima, uz njegovu detaljnu analizu. Ovom prilikom ističem samo dva značajna fakta.

a) Naslov zbirke braće Miladinovaca glasi:

БЪЛГАРСКИ — НАРОДНИ ПЕСНИ — СОБРАНИ — ОД —
БРАТЪЯ МИЛАДИНОВЦИ

Димитар и Константин

и издани од

Константина

в Загреб, 1861.

Bilo je već reči o tome da je na Strossmayerovu sugestiju Konstantin Miladinov izvršio transkripciju celog rukopisa makedonskih narodnih pesama sa grčkog alfabeta na slovensku ćirilicu toga vremena, koju su upotrebljavali stariji makedonski književnici (Krčovski, Pejčinović, J. H. Konstantinov, P. Zografski i dr.). Narodne pesme, namenjene zbirci braće Miladinovaca, i sam Konstantin je nazivao: *makedonski pesni* (»I ja imam mnogo makedonski pesni, koj sakam da izdadam ...« Bratja Miladinovi, Prepiska, BAN, 1964, 132—133). U napisu A. V. Račinskog, prijatelja braće Miladinovaca i čoveka koji je Konstantina Miladinova prihvatio prilikom njegova dolaska u novembru 1856. u Rusiju i gostio ga na svome imanju celu godinu, dva puta je spomenuo brigu Konstantinovu u Moskvi oko pronalaženja izdavača za zbirku narodnih pesama, koju je delimično poneo sa sobom i koja se svakim danom povećavala novim materijalima što mu ih je iz Makedonije slao brat Dimitrije. U prvoj prilici to je učinio povodom jedne održane sednice Arheološkog društva u Moskvi, na kojoj je A. V. Račinski pročitao nekoliko pesama iz zbirke braće Miladinovaca, s namerom da populariše zbirku u moskovskoj javnosti: »Pomnju, kak udi vili soderžaniem i skladom svojim nekatorija iz *Makedonskih pesen* ...«, i na drugom mestu: »Glavnejšii predmet ego setovanii bilo nevni-manie Russkikh učeniĥ, za isključeniem Bezsonova i Beljaeva, k ego sborniku *Makedonskih pesen, po istine prevoshodnih* ...« (Pečalj-nija izvestija o Makedonii, Denj, Moskva, No 11, 21. mart 1862, str. 13—15). Pošto je Rajko Žinzifov, jedan od saradnika na zbirci braće Miladinovaca i njihov intimni prijatelj, imao u rukama već štampanu knjigu, napisao je u nekrologu o braći u moskovskom listu »Denj« ove reči: »Sa ovim u mnogom pogledu prekrasnim zbornikom *makedonskih pesama* obojica Miladinovaca podigli su sebi naj-lepši spomenik (Rajko Žinzifov, Publicistika, I, 58, BAN, 1964).

Kad je došlo do štampanja zbirke braće Miladinovaca, verovatno da se postavilo pred Konstantinom Miladinovim i njegovim mecenom pitanje: kakav naslov dati knjizi. Na osnovu prethodnih kazivanja o tome kako je svoje zapise narodnih pesama nazivao Konstantin i kako su te pesme nazivali njegovi prijatelji u Moskvi A. V. Račinski i Rajko Žinzifov moglo se očekivati da je htio predložiti naslov u koji bi ušla oznaka da se radi o *makedonskim* narodnim pesmama, pogotovu što su braća sakupljala narone pesme samo na terenu Makedonije. Kako je došlo do sadašnjeg naslova zbirke Miladinovaca? Nemamo pouzdanih podataka, ali bi se mogla pretpostaviti intervencija Strossmayera ili ljudi iz njegove sredine, a možda i samog Račkoga? Autograf rukopisa nije nađen. U štampanoj zbirci nalazi se posveta meceni Strossmayeru, objavljena na početku knjige. U posveti se ističu zasluge Strossmayerove za objavljivanje zbirke i odaje mu se zahvalnost. Posvetu je potpisao Konstantin Miladinov. Još poodavno uspeo sam dokazati da je posveta Strossmayeru sačinjena u njegovoj kancelariji, a da je Konstantin Miladinov posvetu *samo* preveo, uz neka neznatna ali karakteristična skraćivanja, sa hrvatskoga na makedonski jezik. Pe-

sme se u posveti nazivaju *bugarskim* i tvorci tih pesama Bugarima. Posveta, odnosno predgovor zbirci, nosi posebnu paginaciju od one koju nosi cela zbirka, što je dokaz da su posveta i predgovor kasnije ubačeni u zbirku. Prevodeći posvetu na svoj jezik, Konstantin se javlja kao prvi prevodilac sa hrvatskog na makedonski. Sugerira da se u naslov zbirke pesama unese oznaka *bugarski* mesto *makedonski* došla je, po mome mišljenju, od Strossmayera, odnosno od njegova kruga. Videli smo da je Strossmayer sugerirao Miladinovu da pesme štampa ćirilicom, a ne, kako je bio napisan autograf, grčkim alfabetom. To je Konstantin prihvatio. O izvesnom kolebanju Konstantina da prihvati taj naslov govori i jedan podatak koji sadrži četvrto pismo V. D. Čolakova, upućeno dru Franji Račkome, u kome nalazimo sledeću decidiranu izjavu: »Može da vi je poznato — piše Čolakov Račkome — će kato dojdoh premin't' ta godina v Zagreb, pokojnjit moj drug Konstantin Miladinov me umoli da mu dam pesni iz v'stočnite strani na B'lgarija, za da može da dade nazvanje na svojata zbirka B'lgarski narodni pesni.« »Az, dodaje Čolakov, s blagodarenie isp'lnih molb'ta na svojt drug, kato mi sja vreče da mi dade nepremeno sto (100) forinti ot tukašnite pretbrojnici za trud't mi...« Međutim, pošto pretplatnici nisu poslali, dok je Konstantin bio u Zagrebu, pretplatu na Zbornik, a kako ni Čolakov nije očekivao da će upasti u takve teškoće, dogovorili su se da se namire po povratku »u Bugarsku.« Kako je u međuvremenu Miladinov nastradao u zatvoru, Čolakov moli Račkoga da intervenira kod štampara A. Jakića da mu isplati dogovorenu sumu. Kao dokaz da je Čolakov ustupio bugarske pesme Miladinovu, vidi se što bugarski folklorist navodi zahvalnost koju mu je u predgovoru Miladinov iskazao.

Izjava V. Čolakova, a osobito tekst koji sam podvukao, ističu činjenicu s kakvom je namerom Konstantin Miladinov otkupio od svog prijatelja sto bugarskih narodnih pesama: »da može dati naslov svojoj zbirci *»Bugarske narodne pesme.«* Da je Konstantin Miladinov smatrao materijale koje su on i njegov brat (s drugim saradnicima) sakupili u Makedoniji bugarskim, svakako da ne bi tražio i takve koje su zaista bugarske, pa da tek onda dade naslov svojoj zbirci!

b) Dobivši bugarske materijale od Čolakova, Konstantin Miladinov je morao da izvrši izvesno preuređivanje zbirke. Pošto je bio ograničen obimom, on je, da bi mogao ubaciti bugarske narodne pesme (a ubacio ih je samo 77 od kupljenih 100), morao izbaciti određeni makedonski materijal. Pre svega on je smanjio makedonsko-hrvatski rečnik sa otprilike 2000 na oko 500 reči, a izbacio je i jedanaest »horovodni pesni so noti«. S ovim skraćivanjima on je uvelike osiromašio prvi makedonsko-hrvatski rečnik i propustio priliku da objavi prve notne zapise makedonskih pesama! To preuređivanje zbirke imalo je i takvu negativnu stranu, što je poremetilo unutrašnju harmoniju u rasporedu materijala i što je izazvalo zakašnjenje izlaska knjige iz štampe za otprilike dva meseca.

3.

U »Književniku«, I, 1864, 490—493, objavio je dr. Franjo Rački pod zajedničkim naslovom dva priloga »jugoslavjenskoj epigrafici« s terena Makedonije. Materijal za ove priloge dobio je od Konstantina Miladinova, a ovaj od svog brata Dimitrija iz Makedonije.

Prvi prilog predstavlja obradu jednoga nadgrobnog zapisa iz 1362. iz manastira Treskavca kod Prilepa, »u sadanjoj Mačedoniji«. Uz nadgrobni natpis iz godine 1362, koji Rački nije najkorektnije prepisao s nadgrobne ploče i objavio, Rački ističe činjenicu da su taj manastir štitali i darivali grčki i srpski vladari. (Taj je natpis šesnaest godina ranije objavio ruski naučnik Viktor Ivanovič Grigorovič u svojoj knjizi *Očerk putešetvija po evropejskoj Turcii*, Kazan 1848, 139, a kasnije je tačnije objavio više puta Lj. Stojanović *Stari srpski zapisi i natpisi*, I, 1902, br. 122, Jordan Ivanov, *B'lgarski starini iz Makedonija*, 1931, 68.) Uz to Rački donosi prepis sa jednog rukopisa »na jednom kvieru«, koji je ranije pripadao manastiru Treskavcu »a sada je kod Jurja Jankovića, bugarskog učitelja u Velesu *te mi ga priobči isti Miladinov u prepisu.*« Taj je prepis iz novijeg vremena i ima dosta makedonizama, »bugarizama«, kako je konstatirao Rački. Radi se o *Pomeniku blagočestivih i pravoslavnik carei i krale i serbskih*. Objavljujući ovaj *Pomenik*, Rački je hteo da ukaže na privrženost srpskih vladara prema manastiru Treskavcu, kao i to da su tu privrženost sledili i srpski velikaši samim činom što su ostavljali poruku da budu sahranjeni u ovom manastiru. I kao primer navodi se velikaš »Benda« (pogrešno prepisano s nadgrobne ploče; kasnije čitanje: »Dabiživ«), koji je bio »enohijar«, peharnik na dvoru »Dušanova sina Uroša«.

U drugom prilogu Rački objavljuje i obrađuje *Nadgrobni natpis u crkvi sv. Dimitrije u starom gradu Velesu u Mačedoniji*. I ovaj natpis »priobčen mi također pokojnim Miladinom.« Objavljajući natpis na grobu »raba božjeg Georgia a rekomi Miroslava Iljinog sina i unuka župana Stracimira«, Rački je pokušao da otkrije o kojoj se ličnosti radi. Taj su zapis objavili kasnije J. Ivanov i Lj. Stojanović, a o njemu je napisao malu raspravu Đorđe Sp. Radojičić: *Beleške o jednoj nadgrobnoj ploči iz Velesa*, »Starinar«, NS. VII—VIII, 1956/57, 207—208. Zapis daje povoda Račkome da govori o istoriji Velesa i da pokuša utvrditi o kojoj je ličnosti reč. Kasniji izdavači i obrađivači toga nadgrobnog zapisa dali su svoja mišljenja i izneli istorijat nadgrobne ploče sa zapisom. S tim bi mogla biti završena obaveštenja o ovom prilogu dr. Franje Račkoga.

Međutim, taj natpis otkriva jednu sugestiju koju je primio Dimitrije Miladinov kad je pravio prepis u Velesu leta 1860. i taj zapis poslao bratu Konstantinu, a ovaj ga predao dr. Franji Račkome na dalju upotrebu. Reč je o sledećem. Vraćajući se s jednogodišnjeg

* Polenaković, *Ibid*, 165—174.

putovanja po nekim našim zemljama (Hercegovina, Bosna, Vojvodina, Srbija-Beograd) Dimitrije Miladinov se vratio u Makedoniju krajem 1856. sasvim preporođen. On radi na buđenju narodne svesti, počinje s nastavom na narodnom jeziku, skuplja narodne umotvorine, šalje brata Konstantina — koji se pre četiri godine vratio s diplomom Filozofskog fakulteta u Atini — u Rusiju na školovanje i učenje slovenske filologije, da bi mogao po povratku u domovinu predavati na narodnom jeziku. Uz to, i na prvom mestu, Dimitrije je u rođenom domu uveo preporoditeljske misli: oslobađanje od grčkog uticaja. Promenio je imena nekim svojim bliskima. Dok je bio na putu rodila mu se kći koju su kumovi krstili imenom Vasilka. Kad se Dimitrije vratio, on joj je ime zamenio — preveo s nazivom: Careva. Svog pomoćnika u školi u Prilepu Ksenofona Žinzifova prekrstio je u Rajka. Kad sam spomenuo sugestiju, koju je primio s natpisa na nadgrobnoj ploči u veleškom manastiru, setio sam se da je Dimitrije imao i jednog sina Pantelejmona, u narodu Pandeta. Za njega je našao slovensko ime pozajmljeno sa nadgrobne ploče o kojoj je reč: Stratimir (na ploči: Stracimir).⁷

⁷ Polenaković, *Ibid*, 42—48.

DIE BRÜDER MILADINOV UND DR. FRANJO RAČKI

In der vorliegenden Studie zeigt der Verfasser die Verbindungen zwischen Rački und den Miladinovs, genauer, zwischen Konstantin Miladinov (1830 Struga, 1862 Konstantinopel, im Gefängnis), einem mazedonischen Dichter und Folkloristen, Herausgeber der bekannten Sammlung mazedonischer Volkslieder (unter denen sich auch eine kleine Anzahl bulgarischer Lieder befand), die mit finanzieller Unterstützung des Bischofs von Đakovo J. J. Strossmayer im Juni 1862 in Zagreb im Druck erschienen war.

Aufgefordert von Bischof Strossmayer, kam K. Miladinov nach Zagreb und Đakovo, um die Redigierung und den Druck der Volksliedersammlung zu beaufsichtigen. Bei dieser Gelegenheit lernte K. Miladinov auch F. Rački, einen nahen Mitarbeiter Bischof Strossmayers, kennen.

Aufgrund bibliothekarischer und archivalischer Forschungen werden in der Studie folgende Kontakte festgestellt:

a) In Franjo Račkis Artikel *Grčka crkva i narod bugarski* (Die griechische Kirche und das bulgarische Volk), erschienen im Zagreber Katholischen Blatt (»Katolički list«) vom 19. Dez. 1861, wird davon gesprochen, dass der Herausgeber der Volkslieder Konstantin Miladinov in Konstantinopel verhaftet wurde. Ausserdem wird im Kontext die Übersetzung des in diese Sammlung der Miladinovs (unter Nr. 81, S. 113—115) aufgenommenen Liedes »Stojan i Patrik« wiedergegeben, worin die schwere Lage der Volksmassen unter dem Patriarchen von Konstantinopel geschildert wird.

b) Nützliche Angaben über den Titel der Sammlung der Miladinovs enthalten die an Rački gerichteten Briefe des bulgarischen Volkskundlers Vasil Čolakov, eines Freundes der Brüder Miladinov. (Sie werden jetzt im Archiv der Jugoslavischen Akademie bewahrt: XII, A 112/1—4.) In dem Brief vom 24. Dez. 1861 bittet Čolakov, Strossmayer möchte in Wien bzw. bei der Porta in Konstantinopel wegen der Befreiung von Konstantin Miladinov intervenieren. Aus Čolakovs am 12. April 1862 an Rački geschriebenen Brief geht hervor, wie es dazu gekommen war, dass der heutige Titel der von den Brüdern Miladinov hergestellten Sammlung folgendermassen lautet: *Bugarske narodne pesme, skupljene od braće Miladinovaca Dimitrija*

i Konstantina i objavljene od Konstantina u Zagrebu 1861 (Bulgarische Volkslieder, gesammelt von den Brüdern Dimitrije und Konstantin Miladinov und veröffentlicht von Konstantin in Zagreb 1861). Die Anregung dazu kam jedenfalls aus Strossmayers Milieu. Konstantin selbst und seine Freunde bezeichneten die Lieder als mazedonisch, denn sie wurden nur in Mazedonien zusammengebracht. Um der Sammlung den heutigen Titel geben zu können, hatte Konstantin seinen Studiengenossen, den Bulgaren Čolakov, gebeten, ihm 100 bulgarische Volkslieder zu überlassen, damit Konstantin seiner Sammlung den Titel *Bulgarische Volkslieder* (Bugarske narodne pjesme) geben könnte (Dokumentation in der im vorliegenden Beitrag zitierten Studie von H. Polenaković: Braća Miladinovci i Vasil D. Čolakov);

c) In der Zagreber Zeitschrift »Književnik«, I, 1864, 490—493, hat Dr. F. Rački zwei Epigraphen aus Mazedonien veröffentlicht, die er von Dimitrije Miladinov durch die Vermittlung seines Bruders Konstantin in Zagreb erhalten hatte.